

Posavje

Al. Breznik:

Nekaj o Sevnici ob Savi

Kdo bi pač Sevnice ne poznal?

Kdor se ponoči vozi iz Slovenije v Zagreb, opazi na četrti postaji od Zidanega mosta velike rdeče in zelene luči. Če potnik sprevodnika vpraša, kako se postaja imenuje, bo zvedel, da Sevnica. Da, Sevnica, ena izmed najmodernejših železniških postaj v Jugoslaviji. Vse je elektrificirano: signali, kretnice itd. Pa tudi važna postaja je Sevnica. Med največjimi med Zidanim mostom in Zagrebom. Še brzovlak se ustavlja v Sevnici in proga proti Št. Janžu se v Sevnici odcepi.

Kaj pa zemljepisec pove o Sevnici?

Trg Sevnica leži ob Savi in je ob štajerski meji in tudi na meji lavantinske škofije. Okoli 1300 prebivalcev ima. Veliko je železničarjev in tudi delavcev, ki delajo v Jugotaniu (tovarna strojil), v kopitarni, na parni žagi, v dveh kamnolomih. V trgu je tudi sodnja, sedemrazredna ljudska šola, obrtna šola, trgovska šola, velike, srednje in manjše trgovine, dva odvetnika, notar, trije zdravniki, živinozdravnik... Različnih obrtnikov ne bom niti našteval.

Celotna župnija se razprostira od Save visoko v hribe, pod Lisco in Struge. Ravnega sveta je malo in prevladuje gričevje. Župnija se razprostira proti Razboru, Zabukovju in meji na rajhenburško župnijo. Preko Save pa ima za sosedo boštajnsko župnijo. Župnija šteje okoli 4500 ljudi. V okolici so večinoma kmetje, velikih kmetij je najmanj, več je srednjih in največ je manjših posestnikov. Gozdovi, njive, travniki, v nekaterih predelih vinogradi, ki dajejo rdeče in belo vino. Sadjarstvo pa je precej razvito in znane so sevniske voščence. Kadar so sejmi v Sevnici, tedaj je videti vsake velikosti in pasme vole, kar priča, da je živinoreja važna gospodarska panoga. In tako dalje!

Šoferji, motoristi in kolesarji vedo, da gre skozi Sevnico cesta proti Zagrebu, ki je bolj ohranjena kot ona na kranjski strani, ki pa ima to slabost, da se prepleta z železniškim tirom in da je treba vedno računati z zatvornicami. Iz Sevnice pelje tudi cesta na Planino, po kateri g. Jazbec z avtobusom ljudi prevažna v »Urvald«.

Ljubitelj planin ve, da vodi iz Sevnice pot na Lisco. Tabla v Šmarju pravi, da ena pot vodi čez Krakovo, druga pa čez Zajčjo goro. Razlike je samo četrt ure.

Vsak duhovnik pa tudi ve, da ima sevniska župnija v nekem oziru rekord v vsej škofiji. Namreč glede podružnic. Kar 13 jih je. Najbližji je sv. Florjan. V Šmarju sta sv. Ana in Mati božja. Pri sv. Roku so vsako leto veliki shodi 16. avgusta. Sv. Martin v Lamprčah je med vinogradi. V Žabjeku pa sv. Lovrenca časte. Sv. Ulrik je ob železniški progi in sv. Janez v gozdu. Sv. Marjeta na Pečju je med njivami. Cerkev na Žigarskem vrhu je sv. Benediktu posvečena, a skoraj bolj sv. Antona v stranskem oltarju časte. V Zagradcu je sv. Neža in na Graški gori je Marijina cerkev, kjer so se nekoč vršila velika romanja. Za glavni oltar se Sevnščani potegujejo in tudi Rajhenburžani trde, da je glavni oltar njihov. Zanimivo je to, da na Veliki šmaren rajhenburški kaplan slovesno mašuje, čeprav stoji cerkev na ozemlju sevniske župnije. Skoraj bi pozabil omeniti sv. Štefana v Vranju, kjer se 26. decembra vrše »sejmi« posebne vrste.

Mislim, da sem vse naštel. Precej dela dajo sevniskemu kaplanu, ko poleti in pozimi obiskuje prijazne cerkvice. Vendar kaplani doživijo pri cerkvenih ključarjih veliko veselja in so deležni velike gostoljubnosti. Toda v dežju in blatu na Graško goro — to pa ni kar tako! Vendar radi potujejo tja kaplani, saj vedo, da jih čuva graškogorska Mati božja.

Kaj pa ve zgodovinar o Sevnici?

Ozemlje današnje sevniske župnije je nekoč spadalo pod videmsko pražupnijo. Leta 1431. je že obstajala cerkev sv. Nikolaja, ki pa je leta 1764. prvič pogorela in drugič leta 1854. Sedanja cerkev je bila postavljena leta 1862. in je bila leta 1909. prenovljena.

Sevnški grad pa se že zelo zgodaj imenuje. Dr. Tiller pravi, da že leta 859. Sedanjo obliko je dobil okoli leta 1500. V njem so se shajali nekoč protestanti in Jurij Dalmatin je v gradu učil Lutrov nauk.

*

To bi bilo nekaj stavkov o Sevnici. Lepa je Sevnica in tudi zdrava. Saj ljudje z osmimi križi na hrbtu niso v fari nikaka redkost.

Da, Sevnica, najlepši kraj v Posavju. Kdor ne verjame, pa naj pride pogledat!

Brežice

Sredi plodne ravnice na levi strani Save v bližini izliva dolenske reke Krke leži prijazno mesto Brežice.

Brežice so važno trgovsko in obrtno središče spodnjega Posavja. Mesto ima vse pogoje za letovišče, kamor prihajajo zlasti Zagrebčani radi na oddih. Iz mesta so lepi sprehodi v Čatež, Čateške toplice, Malence, Krško vas in na severne obronke Gorjancev, ki pa so še na Hrvaškem. V višini 520 metrov se nahaja romantična vas Stojdraga, koje prebivalci so po večini grško-katoliki, potomci slavnih Uskokov. Do te vasi je tri ure pešhoje.

Brežice so bile trg do leta 1322. Najstarejši še shranjeni mestni privilegij nosi letnico 1353. Po tem privilegiju je smelo imeti mesto svojega sodnika. Posebno določilo navaja tudi, da je smel bivati v Brežicah vsak tujec nemoteno 14 dni pod pogojem, da se ni kaj pregrešil proti solnograški oblasti. Lastniki mesta so bili namreč solnograški nadškofje, ki so imeli tukaj tudi lastno kovnico denarja. Meščani so imeli pravico do dveh letnih sejmov. Vsem udeležencem teh sejmov je bilo osem dni pred in osem dni po sejmu prekinjeno morebitno kazensko zasledovanje. Sploh je mesto uživalo vse tiste pravice, kot jih je imelo mesto Ptuj.

Brežice so bile obdane z obzidjem, ki pa je bilo pozneje podrto. V letih 1479. in 1480. so doživljale Brežice hude čase. Pridrl je namreč glasoviti ogrski kralj Matija Korvin, ki živi še danes v pripovedkah pod imenom »kralj Matjaž«, in s svojo vojsko mesto razrušil. Že leta 1480. pa ga je spet izgnala cesarska vojska. Brežice so prišle s tem pod cesarsko oblast.

Brežice so veliko trpele radi turških napadov, ki so bile zaradi svoje lege sredi široke ravnice še posebno izpostavljene. Že leta 1469. so napadli Turki mesto, ga razrušili in požgali. Ti napadi so se še večkrat ponovili. Zadnjič so napadli in plenili Brežice l. 1529., ko so se vračali izpred Dunaja, kjer so bili poraženi od krščanske vojske Jana Sobieskega.

Posebno pomembno vlogo so imele Brežice za časa kmečkih puntov. V velikem uporu slovenskih kmetov leta 1515. se je zbralo pri Brežicah nad 10.000 kmečkih mož in fantov, borcev za »staro pravdo«. Zbrali so se iz Kranjske, štajerske, Koroške in še iz Hrvatskega Zagorja. Tu so se utaborili in poslali

PODLISTEK

Rado Zakonjšek:

Motvozarji

Mrak je tipal po zemlji in iskal, kam bo dal svojo sestro črno noč spat. Po kameniti poti od graščine stopata vprežena vola, počasi in trudno, vsa mokra od potu, na vsaki dlaki je drobna kapljica, kot bi bila rosa padla po živini. Preko kamenja skačejo kolce na nizkih kolesih, zadaj pa stopa stari Kantušer, držeč v rokah leseni plug, da se okovano rezilo ne zadene ob kamen.

Tudi Kantušer stopa utrujeno, ves dan je oral na grajski njivi ob večnem prigananju grajskega valpta. Težko je biti kmet v teh časih, dvakrat težko pa biti tlačan. Nič vse se misli mu ne roje po glavi. Grad mora dati vsako leto število svojih podložnikov za vojake. In letos pojde tudi njegov sin Jaka. Za dvanajst let. To ni kar tako, kot bi muho brcnil!

Vola sta obstala pred hlevom. Okrog vogala je prišel sin Jaka, pomagat, da mu razpreže.

»Kako je šlo, oče?«

»Saj veš, kako se dela v graščini. Za tebe imam nekaj novega: med soldate si zapisan!«

Kot bi kap zadela Jaka, kar klecnila so mu kolena. Tiho sta spravila vole v hlev in šla molče drug za drugim v hišo. Pri večerji se

je slišalo samo rožljanje žlic po skledi, drugače pa je ležala nad vso družino mora.

Jaka so napadle skrbi, hude skrbi. Ulegel se je na dišeče, pravkar posušeno seno na parni in premišljuje. Gleda v monštranco, ki jo je izrezal mizar v planke, pa si ne ve pomagati. Niti sezul se ni. Valja se po ležišču, v srcu pa mu je hudo. Vstane in strkne s suknjiča mrvo in se spusti po lestvi navzdol. Krene za vogalom preko travnika, skoči čez potok, pri tem pa ima smolo. Zadnjo nogo je prenizko potegnil za seboj, tako da si je z njo pljusnil vodo daleč nad kolena. Nič za to. Sezuje cikle in izlije vodo iz njih, se obuje nazaj in gre dalje.

Lesna na Žafranovi parni zaškriplje.

»Štefan!«

Nič odziva. Jaka se plazi po senu in podere na steno prislonec cepce. ki zaropče po tleh. Tisti hip zašumi pod streho ravno nad Jakom: »Kdo je?«

»Jaz sem, Jaka.«

Oni pod streho si oddahne. Ravno je zaspal, ko ga je zbudil ropot. Jaka je prilezel do njegovega ležišča.

»Štefan! Med soldate sva zapisana.«

Kot bi ga s kolom udaril, je planil Štefan pokonci:

»Kaj lažeš!« je malo verjel.

»Res, oče so mi povedali, ko so prišli s tlake. Jaz, ti, Krančev, Komarjev, Slabetov in Kraljev.«

»Hudirja! Pa je to res?«

»Bo že menda — kaj slabega je vedno rajši res kot pa kaj dobrega.«

Oba sta nekaj časa molčala. Prijatelja Skup sta hodila v šolo, skupaj rasla, hodila na tlako in k dekletom vasovat.

»Kaj pa zdaj hočeva početi?«

Skozi temo sta se gledala, oba je grizlo isto vprašanje — ista skrb. Ni kaj prida na tlako hoditi, ko ti valpet stoji za hrbtom in priganja. Toda to ni vsak dan. Drugače je pa človek le prost. Dom je le dom! Vojaščina je pa čisto kaj drugega. Tam se neha fantovstvo in to za celih dvanajst let. Dvanajst let! V mislih je skušal zajeti v spomin vso dobo. Dolga — mnogo predolga. Ko bi bilo vsaj polovico manj! Tako pa adijo svoboda, adijo pa tudi dekle... Krvavo ga je zbolelo, še enkrat bolj. Saj je prav za prav radi nje vsa bolečina. Vse drugo bi še človek pustil, tega pa ne. Nikakor ne.

»Kaj sedaj?«

Oba naenkrat sta ponovila isto vprašanje. Saj sta imela oba isto bolečino, samo da se je Jakovi reklo Julka, Štefanovi pa Katica.

»Blagor onim, ki niso podložni graščini, stokrat blagor! Njim ni treba med soldate.«

Zavist je vstala v srcu.

»Ko bi človek denar imel, da bi se odkupil!«

»Veš, to je tisto. Takrat bi tudi na tlako ne bilo treba hoditi.«

»Klel bi, če bi pomagalo!« se srdi Jaka.

»Jaz tudi. Še dobil bi jih nekaj, da bi mi pomagali.«